

városi értelmiség kialakulására gondolunk itt, annak a vizsgálatára, milyen része volt ebben a városba érkező nemesség mellett más városi vagy falusi rétegeknek.

Aki ezt a kitűnő könyvet elolvasta, nagy érdeklődéssel várja nyilvánvalóan esedékes és szükséges folytatását, az orosz város kapitalizmus kori történetének hasonló alapossággal és lelkiismeretességgel történő feldolgozását.

Niederhauser Emil

Till, R.: Geschichte der Wiener Stadtverwaltung in den letzten zweihundert Jahren. Verlag für Jugend und Volk. Wien 1957, 137.

A bécsi városi alkotmány- és igazgatástörténet módszeres összefoglalására eddig csak az 1740-ig terjedő korszakban került sor. Ezt követő korszakokat tárgyaló összefoglaló mű hiányát kívánja a szerző pótolni; előrebocsátja azonban, hogy az anyag terjedelme és előtanulmányok hiánya miatt teljességre nem törekedhetett.

Bécsnek az 1221—1740-ig terjedő idő alatti jogállását és városigazgatóságát ismertető bevezetés után a szerző az anyagot három fejezetben tárgyalja, ezeknek mindegyike egy-egy várostörténeti periódust ölel fel. Mindegyik fejezet három-három alfejezetre oszlik, amelyek a fejezetben tárgyalt korszak egy-egy jellegzetesen elhatárolható szakaszának történetével foglalkoznak.

Az egyes kérdések részletei iránt érdeklődők eligazítására szolgál a bécsi városi igazgatástörténettel foglalkozó irodalomnak a III. fejezet 4. alfejezeteként nyújtott bibliográfiája. A nagyszámú jegyzet (733) azonban azt mutatja, hogy a szerző adatait túlnyomórészt levéltári forrásokból, így elsősorban a városi ügyintézés során keletkezett, és Bécs város levéltárában őrzött iratokból meríti.

Bécs alkotmányjogi helyzete ugyan mindig más volt, mint Budáé és Pesté vagy Budapesté, de a városi igazgatás szerveiben található közös vonások, a városi impérium és adminisztráció szerveinek egymás közti kapcsolatában pedig hasonlóságok, sőt a szakhivatalok feladat- és hatáskörében azonosságok is. Ez indokoltá tenné nemcsak R. Till tanulmányának, hanem magának a bécsi városi igazgatás történetének részletesebb ismertetését is, hogy Budapest történetének művelői a kínálkozó összehasonlítás folytán is közelebb férközhessenek a feldolgozatlan budapesti újkori városigazgatás történeti problémáihoz. A megszabott szűk terjedelemre figyelemmel, meg kell azonban elégednünk az anyag csoportosításának és a fő problémáknak az ismertetésével.

Az alfejezetekben következetesen érvényre jutó, igen helyesen alkalmazott szerkezeti felépítés szerint a tárgyalt korszakban hatályban volt városi alkotmányt, változások esetén az ezekre irányuló javaslatokat, ezekről folytatott tárgyalások eredményeit, ezt követően az igaz-

gatás szervezetét, a hatósági és gazdálkodó tevékenységet ellátó hivatalok, szervek, majd a kerületi igazgatás szervezetének kiépítése idejétől kezdve ennek szerveit, hatáskörét és végül az érvényben volt ügyintézési előírásokat, valamint az ügykezelési szabályzatokat ismer-teti a szerző, de a fejlődésre jellemző létszámadatokat is közöl.

Az események adatszerű tömörséggel történő vizsgálatánál első-sorban az az elfojtott, de fel-felújuló törekvés áll előtérben, amelyet Bécs a központi államhatalommal szemben a Ferdinánd főherceg által 1526-ban kibocsátott városi rendtartás folytán elvesztett önkormányzatért folytatott. Ennek 1849-ben történt elismerése utáni időszakban pedig a város képviselői szerveinek a hatalom kézbevételeért, illetve kézben-tartásáért vívott küzdelme áll a fejtegetés előtérében. Figyelemre méltó a magisztrátus helyzetváltozása: miként válik a városi hatalom szervéből túlnyomórészt az önkormányzat végrehajtó szervévé. Jól érzékel-hetően ismerteti a szerző, hogy a városi impérium a kiverkedett önkor-mányzat korszakában hogyan összpontosult előbb a liberális nagypolgár-ság kezében, hogyan váltja ezt fel a városvezetésben a kispolgárság (1897), melytől az 1919. május 4-i választás eredményeképpen a Szociáldemokra-ta Párt veszi át a hatalmat. A szervezetben bekövetkezett változások adatszerű pontossággal történő rögzítésével tárgyalja a szerző azt a kor-szakot, amikor Ausztriának Németországhoz csatolását (1938) követően Bécs város igazgatását a nemzetiszocialista államigazgatáshoz igazít-tották hozzá, s a bécsi viszonyoktól idegen alapokon szervezett apparátus lett, amely nélkülözötte az önálló várospolitikát és a túlszervezettség sajátosságait viselte magán. A tanulmány a fejlődést egészen 1956-ig nyomon követi, és ennek megfelelően röviden ismerteti Bécs városigazgatásának a német uralom alóli felszabadulást követő fejlődését, és a legfrissebb szervezetet is, amely az 1931 évinek felel meg.

Megismerjük a tanulmányból a város területi változásait, és ennek során Nagy-Bécsnek az elővárosok bekebelezésével történt kialakítását (1890) éppúgy, mint a városnak szövetségi tartománnyá átalakulását (1922), majd ezt követő új jogállása (bundesunmittelbare Stadt) elnyeré-sének körülményeit és az ezekből adódó alkotmányjogi és igazgatási sajátosságokat.

A már említett következtetés és az adatokat rendszerezetten fel-táró tárgyalási mód ellenére is a munka áttekinthetősége — különösen a két hasámban történt apró betűs szedés miatt — nincs biztosítva. Talán célszerű lett volna, ha egy-egy kérdés tárgyalását alcím alatt találánk, vagy a tárgyra utaló szót vastagabb betűvel szedték volna. Sajnos, nél-külöznünk kell a városi hatósági és igazgatási szervek fölé- és alárendelt-ségét, gyakran változó szervezeti felépítését vizuálisan érzékeltető, igazgatási szakmunkákban, és így igazgatástörténeti munkákban ma már szinte elengedhetetlen rajzos ábrázolást is. Ez azonban nem csökkenti a kérdést összefoglalóan és rendszerezetten első ízben tárgyaló és igen fáradságos levéltári kutatást igénylő mű értékét.

Rózsa Miklós

Külföldi várostörténeti bibliográfia 1957–1958

Bibliografiánkat az előző évitől eltérőleg a könnyebb áttekinthetőség kedvéért országok szerint osztottuk fel a következőképpen:

1. Általános rész	6. Lengyelország
2. Anglia	7. Németország
3. Ausztria	8. Olaszország
4. Csehszlovákia	9. Svájc
5. Franciaország	10. Szovjetunió

Az anyag bővítése új rövidítések alkalmazását tette szükségessé. A francia anyagnál a francia történeti bibliográfia (Bibliographie annuelle de l'histoire de France) rövidítéseit vettük át, a csehszlovák és olasz anyagnál pedig a tavalyi rövidítések meghagyása mellett a következő új rövidítéseket vezettük be:

- ASI = Archivio Storico Italiano
ČNM = Časopis Národního Muzea
ČSPS = Časopis Společnosti Prátel Starožitnosti
JSH = Jihočeský sborník historický
RN = Revue de Nord
RS = Rivista storica
SSH = Středočeský sborník historický

1. *Általános rész*

1. Alberts, W. J.: Mittelalterliche Stadtrechnungen als Geschichtsquellen. Rheinische Vjbl. 23/1958, p. 75–96.
2. Amman, H.: Wie groß war die mittelalterliche Stadt? Studium Generale 9/1956, p. 503–506.
3. Jeannin, P.: Les marchands au XVIe siècle. Paris: Ed. du Seuil 1957, 192 p.
4. Lombard, M.: L'évolution urbaine pendant le haut moyen âge. Annales. Economies, sociétés, civilisations 12/1957, p. 7–28.
5. Lütge, F.: Roger Mols „Introduction à la démographie historique des villes d'Europe du 14e au 18e siècle". München: Beck 1957, 32 p. (Sitzungsberichte d. Bayer. Akad. d. Wiss. Phil.-Hist. Kl. 1957, 2.)
6. Mundy, J. H. – Riesenbergs P.: The medieval Town. London: Van Nostrand 1958, 192 p.
7. Studien zu den Anfängen des europäischen Städtewesens. Reichenau. Vorträge 1955–1956. Lindau, Konstanz: Thorbecke [1958], 553 p. (Vorträge u. Forschungen Bd. 4.)
8. La Ville. Troisième partie. Le droit privé ... Bruxelles 1957, 340 p. (Recueils de la Société Jean Bodin, VIII.)